

افغانستان شناسی

رضا عطایی

و افغانستان وجود دارد و به چشم می خورد؛ که حتی به کار بردن تعبیر «اشتراکات فرهنگی» برای دو کشور نوعی جفاست، بلکه باید از «یگانگی فرهنگی» میان ایران و افغانستان سخن گفت. اگر بنا باشد تنها مردم چند کشور معدود با سرزمین افغانستان آشنا شوند، یقیناً یکی از آنها مردم ایران خواهند بود. تاریخ، فرهنگ، زبان، دین، و حتی گاه شماری مشترک، چنان ساکنان دو سرزمین را به یکدیگر نزدیک می سازد که آشنایی ایشان با یکدیگر، امری لازم و بلکه اجتناب ناپذیر به نظر می رسد. سخن از هرات و قندهار و کابل و غزنه، بازگو کردن تاریخ ایران است، آن چنان که یاد کردن از مولوی و سنایی و خواجه عبدالله انصاری و جامی، ذکر مکرر فرهنگ درخشان پارسی گویان عالم است که در حصار مرزهای سیاسی و قراردادی نمی گنجند.

هر گجا مرز کشیدند، شما پُل بزیند
حرف «تهران» و «دوشنبه» و «سرپُل» بزیند
مشتی از خاک بخارا و گلی از شیراز
با هم آرید و به مخروبه ی کابل بزیند
هر که از جنگ سخن گفت، بخندید بر او
حرف از پنجره ی رو به تحمل بزیند
نه بگویند، به بت‌های سیاسی نه، نه!
روی گور همه‌ی تفرقه‌ها گُل بزیند

شاعر جوان افغانستانی نجیب بارور

بسیاری از ذهنیت‌ها، تصاویر و تصوراتی که ما از ملل و کشورهای جهان داریم ناشی از «شناختی» بوده که از آن کشورها برایمان به وجود آمده است؛ نقش اساسی و کلیدی را در ارائه این شناخت، رسانه‌ها به عهده دارند که چه شناخت و تصویری را از سایر کشورها مخابره و القا کرده‌اند و نشان داده‌اند. چنانچه این «شناخت» و «آگاهی» از سایر ملت‌ها و کشورها صحیح و کامل نباشد، مسلماً برایمان نسبت به آن کشورها ذهنیت‌های سوء و تصویر و تصورات کاذب به وجود می‌آید. در چند دهه اخیر، تصویر غلطی که از افغانستان و مهاجران افغانستانی به مردم ایران نشان داده شده است، از عوامل شکل‌گیری «شناخت ناقص» و غیر واقعی از افغانستان و مهاجران افغانستانی در نزد ایرانیان می‌باشد. شناخت و تصویر مخدوش از افغانستان که همواره با سیاه‌نمایی و بزرگنمایی توأم بوده است، و یک شناخت و تصویر عینی و شفاف‌انگونه که افغانستان و مهاجرین افغانستانی هستند، نبوده است. با این وصف می‌توان گفت در ایران نسبت به افغانستان یک «خلاء شناختی» یا به تعبیری «فقر شناختی» وجود دارد، که جا دارد نخبگان فرهنگی، علمی و دانشگاهی هر دو کشور نسبت به پُر کردن این خلاء مهم سعی وافر و همت مضاعف داشته باشند.

علاوه بر آنچه گفته شد، دلیل مهم دیگری که ما را در ایران ملزم می‌سازد به «افغانستان‌شناسی» اهتمام ویژه داشته باشیم، اشتراکات فراوانی است که در بین تمامی کشورهای جهان، تنها میان ایران